

Investigation of Disaster Preparedness of Workers Working in Different Industry

Farklı İşletmelerde Çalışan İşçilerin Afete Hazırlık Durumlarının İncelenmesi

Gülbin Konakçı¹, Mustafa Burak Cömert², Berna Nilgün Özgürsoy Uran³, Aslı Nemli⁴

ABSTRACT

Aim: The aim of this study it is planned to examine the disaster preparedness and perceptions of workplaces and employees.

Material and Methods: This descriptive study was conducted with a total of 387 participants working in different business lines and giving written consent. The data were collected with the Scale on Individual Preparedness for Emergencies/Disasters Based on the Health Belief Model, which indicates the socio-demographic characteristics form and the levels of disaster preparedness. Descriptive statistical methods (mean, standard deviation, median, frequency, percentage and relationship between scale score and socio-demographic characteristics were made using the significance test of the difference between two means (t-test) and multiple variables using ANOVA and Kruskal Wallis test, statistically 95% A p value of <0.05 was accepted as significant in the confidence interval.

Results: 30.7% of the participants in the businesses participating in the study were in the 28-37 age group, 82.2% were male, 50.9% were primary school graduates. 79.8% of the workplaces are medium-sized and 48.6% are very dangerous. 54.0% of the employees are in production and the average working time is 75.095±4.83 months, and the average working time in the unit is 58.870±4.03 months. The rate of participants who received disaster training is 26.6%. The mean score of the Disaster Preparedness Belief Scale was found to be 100,824±19.71. A statistically significant relationship was found between the school he graduated from, the duration of work in the department, the disaster preparedness of the enterprise and the aid plan in the enterprise, the status of preparing a disaster kit, the status of receiving basic disaster education and the scale score average (p<0.05).

Conclusion: As a result of the study, the disaster preparedness status of the individuals working in the participating workplaces was found to be at a lower level than the samples in which the scale was studied in the literature. For disaster-ready workplaces, it is important that disaster trainings are continuous and applicable for both individuals and workplaces.

Keywords: Disaster, workplace, health belief model, individual preparedness emergency/disaster preparedness scale

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı; işletmelerin ve işletmede çalışanların afete hazırlık durumlarını ve algılarını incelemek amacıyla planlanmıştır.

Gereç ve Yöntemler: Tanımlayıcı tipte yapılan bu araştırma, farklı iş kollarında çalışan, yazılı onam veren toplam 387 katılımcı ile yapılmıştır. Veriler sosyo-demografik özellikler formu ve afete hazırda olma durumları düzeylerini belirten Sağlık İnanç Model İne Dayalı Acil Durumlara/Afetlere Bireysel Hazırlığa İlişkin Ölçek Taslağı ile toplanmıştır. Tanımlayıcı istatistiksel yöntemler (ortalama, standart sapma, medyan, frekans, yüzde ile; ölçek puanı ile sosyo-demografik özelliklerin ilişkisi iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi(t-testi) ve çoklu değişkenlerde ANOVA ve Kruskal Wallis testi kullanılarak yapılmış, istatistiksel olarak %95 güven aralığında p<0,05 değeri anlamlı olarak kabul edilmiştir.

Bulgular: Çalışmaya katılan işletmelerdeki katılımcıların %30,7'si 28-37 yaş grubunda, %82,2'si erkek, %50,9'u ilköğretim mezunudur. İşletmelerin %79,8'i orta ölçekli ve %48,6'sı çok tehlikeli sınıflamasındadır. Çalışanların %54,0'u üretimde ve çalışma süresi ay ortalaması 75,095±4,83, birimde çalışma süresi ay ortalaması 58,870±4,03'dür. Afet eğitimi alan katılımcı oranı%26,6'dır. Afete Hazırlık İnanç Ölçeği toplam puan ortalaması 100,824±19,71 olarak bulunmuştur. Mezun olduğu okul, bölüm çalışma süresi, işletmenin afete hazırlık durumu ve işletmede yardım planı olması, afet çantası hazırlama durumu, temel afet eğitimi alma durumu ile ölçek puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p<0.05).

Sonuç: Çalışma sonucunda katılımcı olan işyerlerinde çalışan bireylerin afete hazırlık durumları, literatürde ölçeğin çalışıldığı örneklemelere göre daha düşük düzeyde bulunmuştur. Afete hazır işyerleri için, afet eğitimlerinin hem bireysel hem de işyerleri için sürekli ve uygulanabilir olmaları önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet, işletme, sağlık inanç modeli, acil durum/afetlere bireysel hazırlık ölçeği

Gönderim: 15 Haziran 2022

Kabul: 08 Şubat 2023

¹ İzmir Demokrasi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İzmir/Türkiye.

² İzmir Demokrasi Üniversitesi, İş Sağlığı ve Güvenliği Tezli YL Programı, İzmir/Türkiye.

³ İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İzmir/Türkiye.

⁴ TC Sağlık Bakanlığı İzmir İl Sağlık Müdürlüğü, SBÜ Dr. Suat Seren Göğüs Hastalıkları ve Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İzmir/Türkiye.

Sorumlu Yazar: Gülbin Konakçı, Dr Öğr Üyesi **Adres:** İzmir Demokrasi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İzmir/Türkiye. **Tel:** +905334253509
e-mail: gulbin.konakci@idu.edu.tr

Atıf için/Cited as: Konakçı G, Comert MB, Uran BNO, Nemli A. Farklı İşletmelerde Çalışan İşçilerin Afete Hazırlık Durumlarının İncelenmesi. Anatolian J Emerg Med 2023;6(2):53-60. <https://doi.org/10.54996/anatolianjem.1131207>

Giriş

Günümüz bir yandan bilim ve teknolojiye büyük gelişmelerle diğer yandan depremler, yangınlar, seller, büyük endüstriyel tesis kazaları ve küresel ısınma gibi büyük çevresel felaketlerle anılacak bir yüzyıl olmuştur (1,2). COVID-19 pandemisinin ortaya çıkmasıyla birlikte 2020 yılından bu yana, işletmeler için öngörülemez bir süreç başlamış oldu. İşletme sahipleri/ işverenler yeni bir normal benimsediler ve çalışanlarını enfeksiyondan korumak için stratejiler uygulamaya başladılar (3,4). Dünyanın birçok coğrafyasında aynı zamanda gerçekleşen orman yangınları, kasırgalar, tropik fırtınalar ve hortumlar, depremler dahil olmak üzere farklı afetler pandeminin getirdiği zararların daha şiddetli yaşanmasına neden oldu. İşletmelerin bu süreçte farkındalık yaşadıkları durum ise öngörülemez ve yıkıcı bir olaydan en az etkilenmek için, acil durumlar ve afetler için uygulanabilir bir plana sahip olmaları (3,5).

Öngörülemez ve benzeri görülmemiş durumlara hazırlanmak için, çalışanlar, işverenler ve yönetici pozisyonlarındakiler, potansiyel riskleri değerlendirmeli ve varsa, hangi afet ve tehlikelerin işyerlerine ve çalışanlarının güvenliğine potansiyel bir tehdit oluşturabileceğini belirlemelidir (6-9).

Çalışma ortamı, erişkinlerin sağlığının sosyal belirleyicilerinden biridir ve sağlığın korunması, teşviki ve geliştirilmesi ile hastalıkların yönetimi konularında rol oynamaktadır (10,11). Acil bir durumda iletişimi, organizasyonu sürdürmek, panik ve yaralanmaları önlemek için Acil Durum Eylem Planı kritik öneme sahiptir. Kötü hazırlanmış bir acil durum ve afet planı, düzensiz bir tahliye veya acil müdahaleye yol açarak kafa karışıklığına, yaralanmaya, hastalığa (kimyasal, biyolojik ve/veya radyasyona maruz kalma nedeniyle) ve/veya maddi hasara neden olabilir (5,12). Afetlerden sonra işletmenin yeniden inşa edilmesinin maliyeti çok daha büyük olabilir. Eğer işletme acil durumlara hazırlıklıysa, afet sonrasındaki iyileşme ve toparlanma süreci çok daha kısa ve az maliyetli olacaktır (12). Bu nedenle çalışmamız, işletmelerin ve işletmede çalışanların afete hazırlık durumlarını ve algılarını incelemek amacıyla planlanmıştır.

Gereç ve Yöntemler

Araştırma tanımlayıcı türde bir çalışma olup, İzmir ili içerisinde bulunan, işletme türü farklı 30 işyerinde çalışan ve çalışmaya katılmaya onam veren, işyerinde en az 6 aydır çalışan toplam 387 katılımcı ile yapılmıştır. Çalışmanın yapılabilmesi için, İzmir Demokrasi Üniversitesi Girişimsel Olmayan çalışmalar etik kurulu (Karar no: 2020/14-07), işyeri yöneticileri ve katılımcılardan yazılı onam, ölçeğin kullanılabilmesi için Ebru İnal'dan mail ile gerekli izinler alınmıştır.

Veri toplama araçları

Veri toplama araçları, katılımcıların tanımlayıcı özelliklerinin yer aldığı sosyo-demografik form ve İnal (2015) tarafından geliştirilmiş "Sağlık İnanç Modeli" ne dayalı Acil Durumlar/Afetlere Bireysel Hazırlığa İlişkin Ölçek Taslağı" formundan oluşmaktadır. Ölçekte "Algılanan Duyarlılık" alt boyutu için 6 madde, "Algılanan Ciddiyet" alt boyutu için 4 madde, "Algılanan Yarar" alt boyutu için 6 madde, "Algılanan Engel" alt boyutu için 14 madde, "Eyleme

Geçiriciler" alt boyutu için 5 madde, "Öz yeterlilik" alt boyutu için ise 10 madde olmak üzere toplam 45 soru bulunmaktadır. 5'li likert ile hazırlanmış bir ölçektir. Cronbach's alpha katsayısı 0,93 olarak bulunmuştur. Ölçek puanı yükseldikçe afete hazırlık inancının da yükseldiği belirtilmektedir(13,14). Çalışmamızda ölçeğin cronbach alpha (α) değeri 0,87 olarak bulunmuştur.

İstatistiksel analiz

Veriler SPSS 21.0 for Windows (SPSS Inc.,Chicago, IL, USA) ile analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistiksel yöntemler (ortalama, standart sapma, medyan, frekans, yüzde ile; ölçek puanı ile sosyo-demografik özelliklerin ilişkisi iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi (t-testi) ve çoklu değişkenlerde ANOVA ve Kruskal Wallis testi kullanılarak yapılmış, istatistiksel olarak %95 güven aralığında $p<0,05$ değeri anlamlı olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Çalışmaya katılan işletmelerdeki katılımcıların %30,7'si 28-37 yaş grubunda, %82,2'si erkek, %50,9'u ilköğretim mezunudur. Çalışmada katılımcıların %65,4'ü afete hazır olmadığını belirtmiş ve %73,4'ü daha önce afet eğitimi almadığını belirtmiş, afet çantası hazırlık oranı ise %33,3'dür.

İşletmelerin %79,8'i orta ölçekli ve %48,6'sı çok tehlikeli sınıflamasındadır. Çalışanların %54,0'ü üretimde ve çalışma süresi ay ortalaması 75,095±4,83, birimde çalışma süresi ay ortalaması 58,870±4,03'dür (Tablo1, Tablo 2).

Çalışmamızda üniversite mezunu olan, işletmesinin afete hazırlığı olduğunu ve işletmede afet planının yerini bildiğini belirten, afete hazır olduğunu ifade eden, afet çantası hazırlığı olan, afet eğitimi alan ve afet tatbikatı yapıldığını belirten katılımcıların sayısı olmayanlara göre daha az olmasına karşın, ölçek puan ortalamaları daha yüksek saptanmış ve bu farklılık istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur ($p<0,001$) (Tablo 3,4).

Çalışmamızda ölçek puan ortalaması ile yaş grubu, cinsiyet, medeni durum, daha önce afet yaşama ve iş yeri tehlike sınıfı, toplam çalışma süresi arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (Tablo 3,4).

Çalışmamızda katılımcıların Algılanan Duyarlılık 13,558±3,88, Algılanan ciddiyet 7,684±2,75, Algılanan Yarar10,555±3,50, Algılanan Engeller 34,023±9,64, Eyleme Geçiriciler 12,940±3,76, Öz-yeterlilik 22,010±5,54, ölçek toplam puan ortalaması 100,824±19,71 olarak bulunmuştur (Tablo 5).

Tartışma

Bu çalışmada afetlerin yıkıcı etkilerini azaltmak için, işyerlerinin afet öncesi planlama ile afet müdahalesinde etkin rol alabilmeleri, etkin afet müdahalesi ile bireylerin, iş organizasyonunun ve toplumun normale dönmesine, üretkenliğe devam edebilmesine yardımcı olabilecek, çalışanlar ve işyerinin afete hazırlık konusundaki güncel durumlarını görebilmeyi amaçladık.

Çalışmaya katılan çalışanların yaş ortalamaları 38.25±10.93, en fazla ise 28-37 yaş grubunda oldukları, % 82,2'sinin erkek cinsiyette olduğu saptanmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre çalışma çağındaki nüfusun erkek cinsiyette ve ortalama yaş 2021 yılında 33,1, cinsiyete göre incelendiğinde, ortalama yaşın erkeklerde 32,4'e, kadınlarda

		N(sayı)	%(yüzde)
Yaş ($\bar{x}\pm SS$, 38.25 \pm 10.93)	18-27 Yas	75	19,4
	28-37 Yas	119	30,7
	38-47 Yas	108	27,9
	48-57 Yas	68	17,6
	58 Yas Ve Üzeri	17	4,4
Toplam Çalışma Süresi (Ay)		75,09 \pm 95,15	
Şu Anki İşyerinde Çalışma Süresi(Ay)		58,87 \pm 79,33	
Cinsiyet	Kadın	69	17,8
	Erkek	318	82,2
Medeni Durum	Evli	133	34,4
	Bekar	254	65,6
Eğitim Durumu	İlkokul/Ortaokul	197	50,9
	Lise	97	25,1
	Üniversite	93	24,0
Çalıştığı Birim	Bakım	9	2,3
	Kalite Güvence	9	2,3
	Planlama	12	3,1
	İnsan Kaynakları	5	1,3
	Üretim	209	54,0
	Sevkiyat	140	36,2
	Finans	3	,8
Afete Hazır Olma Durumu	Hayır	253	65,4
	Evet	134	34,6
Afet Çantası Hazırlama Durumu	Hayır	258	66,7
	Evet	129	33,3
Daha Önce Afet Yaşama Durumu	Hayır	324	83,7
	Evet	63	16,3
Daha Önce Afet Eğitimi Alma Durumu	Hayır	284	73,4
	Evet	103	26,6
	İlk Yardım	72	10,9
Afet Eğitimi Türü (Birden Fazla Eğitim)	Toplum Afet Gönüllüsü Eğitimi	9	2,3
	Temel Afet Bilinci Eğitimi	34	8,8
	Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi (UMKE)	8	2,1
	İş Yeri Sağlığı Ve Güvenliği	72	10,9
Toplam		387	100,0

\bar{x} : ortalama; SS: standart sapma

Tablo 1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri (n:387)

		N(sayı)	%(yüzde)
İşletme Türü	Alüminyum Doğrama	21	5,4
	Beton	14	3,6
	Cam	16	4,1
	Demir Çelik	12	3,1
	Diğer	25	6,5
	Elektrik-Elektronik	22	5,7
	Gaz Dolum	13	3,4
	Havalandırma	8	2,1
	İnşaat	67	17,3
	Lojistik	22	5,7
	Maden	11	2,8
	Mekanik	8	2,1
	Metal	74	19,1
	Peyzaj	7	1,8
	Servis-Tamir-Tesisat	10	2,6
İşletme Sınıfı	Yemek Sektörü	57	14,7
	Küçük Ölçekli	61	15,8
	Orta Ölçekli	309	79,8
	Büyük Ölçekli	9	2,3
	Bilmiyorum	8	2,1
İşletme Tehlike Sınıfı	Çok Tehlikeli	188	48,6
	Tehlikeli	119	30,7
	Az Tehlikeli	72	18,6
İşletme Afete Hazır Mı?	Bilmiyorum	8	2,1
	Hayır	225	58,1
	Evet	62	16,0
İşletmede Afet Tatbikatı Yapılıyor Mu?	Bilmiyorum	100	25,8
	Evet	281	72,6
	Hayır	73	18,9
İşletmede Afet Planı Var Mı?	Bilmiyorum	33	8,5
	Evet	278	71,8
	Hayır	29	7,5
Afet Planının Yerini Biliyor Musunuz?	Bilmiyorum	80	20,7
	Bilmiyorum	199	51,4
	Bilmiyorum	188	48,5

Tablo 2: İşletmelerin Özelliklerine Göre Katılımcıların Dağılımı (n=387)

		<i>N</i>	\bar{X}	<i>SS</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Yas Grubu	18-27 Yas	75	101,200	20,12	1,312	0,265
	28-37 Yas	119	98,092	17,60		
	38-47 Yas	108	99,529	18,70		
	48-57 Yas	68	100,411	21,56		
Eğitim Durumu	Üniversite	108	104,257	19,78	4,715	0.006*
	Lise	112	99,642	20,59		
	İlkokul / Ortaokul	167	96,740	17,86		
İşletme Tehlike Sınıfı	Çok Tehlikeli	188	101,734	19,88	0,386	0,824
	Tehlikeli	119	100,058	20,30		
	Az Tehlikeli	72	100,277	18,12		
	Bilmiyorum	8	95,750	23,18		
Toplam Çalışma Süresi	6-24 Ay	166	101,939	18,78	2,261	0,081
	25-48	61	104,377	22,63		
	49-72	37	101,918	20,44		
	73 Ve Üstü	123	97,227	18,88		
Bölümde Çalışma Süresi	6-24 Ay	191	102,507	19,07	3,833	0,010*
	25-48	65	104,861	21,71		
	49-72	36	98,222	19,50		
	73 Ve Üstü	95	95,663	18,77		
İşletme Hazırlık Durumu	Hayır	225	95,431	18,07	23,456	<0,001*
	Evet	62	110,967	17,39		
	Bilmiyorum	100	106,670	20,62		
İşletmede Acil Durum Planı Olma Durumu	Hayır	278	96,532	18,31	26,582	<0,001*
	Evet	29	110,413	16,38		
	Bilmiyorum	80	112,262	19,94		

*p< 0.05 N: sayı; \bar{x} : ortalama; SS: standart sapma; F: Anova, t: T-test (Student's t-test) p: anlamlı değer.

Tablo 3: Bağımsız Değişkenler ile Ölçek Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (n=387).

		N	\bar{X}	SS	t	p
Afete Hazır Olma Durumu	Hayır	253	97,1423	18,487	-5,126	<0,001*
	Evet	134	107,7761	20,162		
Daha önce afet yaşamış mı?	Hayır	324	100,351	19,90	-1,069	0,237
	Evet	63	103,254	18,70		
Medeni Durum	Bekar	133	101,436	21,97	0,441	0,752
	Evli	254	100,503	18,46		
Afet Çantası var mı?	Hayır	258	89,658	15,95	-8,586	<0,001*
	Evet	129	106,407	19,06		
Tatbikat	Hayır	281	96,430	18,06	-6,094	<0,001*
	Evet	73	111,137	19,53		
Afet Eğitimi almış mı?	Hayır	284	96,869	18,14	-6,939	<0,001*
	Evet	103	111,728	19,86		
Cinsiyet	Kadın	133	101,436	21,97	0,441	0,447
	Erkek	254	100,503	18,46		

*p< 0.05 N: sayı; \bar{x} : ortalama; SS: standart sapma; F: Anova, t: T-test (Student's t-test) p: anlamlı değer.

Tablo 4: Bağımsız Değişkenler ile Ölçek Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (n=387).

ise 33,8 olduğu belirtilmiştir. Nüfus piraminde ise 20-24 yaş ile 40-44 yaş grubunda daha fazla olduğu görülmüştür. Bizim çalışmamızda da benzer şekilde çalışanların 28-47 yaş grubu aralığında yoğunlaştığı görülmüştür. İşgücüne katılma oranı ise %68,8 ile erkek cinsiyette daha fazla belirtilmiş, bizim çalışmamızda da katılımcıların%82,2'si erkek cinsiyet olarak saptanmıştır. Bu sonuçlarla bulgularımız ülke nüfusunun işgücü verilerine uygun olarak görülmektedir (15).

	Min	Max	\bar{X}	SS
Öz Yeterlilik	10,00	39,00	22,01	5,54
Eyleme Geçiriciler	5,00	23,00	12,94	3,76
Algılanan Duyarlılık	6,00	24,00	13,55	3,88
Algılanan Engeller	14,00	69,00	34,02	9,64
Algılanan Yarar	6,00	30,00	10,55	3,50
Algılanan Ciddiyet	4,00	17,00	7,68	2,754
Toplam Ölçek Puanı	49,00	167,00	100,82	19,71

n: sayı; Min: minimum; Max: maksimum; Ort: ortalama; SS: standart sapma.

Tablo 5: Katılımcıların Afete Hazırlık İnanç Ölçeği ve Alt Boyut Puanları (n=387).

Çalışmada katılımcıların afet çantası hazırlık oranı %33,3'dür. Afete hazır olmak afet bilincinin oluştuğunun objektif bir belirleyicisi olmalıdır. Afete hazırlıklı olmak, herkesin afet

risklerinin farkında olması, azaltmak için hangi adımların atılması gerektiğini bilmesi ve bu amaç doğrultusunda yaşamını düzenlemesi anlamına gelmektedir (16,17). Afet eğitiminde afete hazırlık düzeyinin artırılması ve davranışa dönüştürülmesi eğitimin başarısının ölçülebilir olması ile mümkün olabilir. Afete hazır oluşluk bir felaket durumunda kayıp ve yıkımın azaltılmasında temel rol oynayabilecektir (18,19). Bu nedenle işyerlerinde afete hazırlık eğitimlerinin gerçeğe yakın senaryo, simülasyon ya da anlık afet uyarıları gibi etkin eğitim yöntemleriyle yapılması hazıroluşluğu artıracaktır (20,21).

Çalışmamızda ölçek puan ortalaması ile yaş grubu, cinsiyet, medeni durum, daha önce afet yaşama ve iş yeri tehlike sınıfı, toplam çalışma süresi arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Ertuğrul ve Ünal'ın öğrencilerle yaptıkları çalışmada bizim bulgularımıza benzer olarak, ölçek puan ortalamaları ile daha önce afet yaşama, yaş grubu arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (22). Bizim bulgularımızın aksine Gözüm 'ün Türkiye'de rafineri ve petrokimya işletmeleri çalışanları ile yapılan çalışmasında, daha önce afet yaşamış çalışanların, afet yönetimi çalışmaları ve acil durum hazırlıkları ilgili algıları arasında farklılık saptanmıştır. Çalışmada bu farklılıkların çalışanlara verilen afete hazırlık eğitimlerindeki farklılığın etkili olabileceği belirtilmiştir (23). Uğur ve Işık'ın çalışmasında ise afete maruz kalan bireylerin afet sonrası hazırlık bilincinin doğrudan afete maruz kalmayanlara oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir (24). Çalışmaya katılan bireylerin çoğunluğunun (% 83,7) daha önce herhangi bir afet durumu yaşamamalarının afete olan inancı azalttığı düşünülmüştür. Ne yazık ki işyerlerinde afete

hazırlık inanç durumunun araştırıldığı çalışmaların yetersiz olması nedeniyle bulgularımızın tartışılması sınırlı olmakla birlikte bu alanda çalışılması gereken noktalara da temel oluşturacak nitelikte özgünlük sağlayacağı düşünülmüştür. Altıntaş (2022), işletme alanında acil durum ve afet yönetimi ile ilgili 2000-2019 yılları arasında yapılan lisans üstü tezlerin bibliyometrik analizinde, acil durum ve afet yönetimi konularında toplam 125 adet lisansüstü tez bulunduğunu belirterek literatür azlığına dikkat çekmektedir (25).

Çalışmamızda mezun olduğu okul, bölüm çalışma süresi, işletmenin afete hazırlık durumu ve işletmede yardım planı olması, afet çantası hazırlama durumu, temel afet eğitimi alma ile ölçek puan ortalamaları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde Ertuğrul'un vakıf üniversitesinde okuyan öğrencilerle yaptığı bir çalışmada, ölçek puan ortalamaları ile afete hazırlık durumu, daha önce afete maruz kalma, afet planı hakkında bilgi durumu arasında, afet eğitimi alma ve afet çantası hazır olma durumu ile anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Sağlık personelleri ile yapılan bir çalışmada afete ilgili eğitim alanların eğitim almayanlara oranla afete hazırlık düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Tan'ın çalışmasında, eğitim seviyesinin yükselmesinin, alınan çoklu bilgi sentezi ile afet hakkında algılarının artmasına ve bireyleri afete daha hazır hale getirebileceği belirtilmiştir (14,22,26).

Çalışmamızda üniversite mezunu olan, işletmesinin afete hazırlığı olduğunu ve işletmede afet planının yerini bildiğini belirten, afete hazır olduğunu ifade eden, afet çantası hazırlığı olan, afet eğitimi alan ve afet tatbikatı yapıldığını belirten katılımcıların sayısı olmayanlara göre daha az olmasına karşın, ölçek puan ortalamaları daha yüksek saptanmış ve bu farklılık istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur ($p<0,001$). Çalıştığı bölümde çalışma süresi 25-48 ay olanların ölçek puan ortalamaları da istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur ($p=0,01$). Akompab, ısı dalgaları ve iklim değişikliğindeki risk algısının sağlık inanç modeli ile değerlendirildiği çalışmada bulgumuza benzer şekilde, lise ve üstü eğitime sahip olanların risklere karşı iyi uyum sağlayan davranışlara sahip olma olasılığının daha yüksek olduğunu, Kocaman (2019) ve Ertuğrul'un (2020) çalışmalarında da afet eğitimi alanların almayanlara oranla temel afet bilinci ile ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerinin eğitim almayanlara oranla daha yüksek olduğunu belirtilmiş ve temel afet eğitimi alma durumu ile temel afet bilinci ile ilgili bilgi ve farkındalık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır (22,26,27). Ertuğrul, afet hazırlık planları hakkında bilgili olmanın afete hazırlık inancını önemli ölçüde etkilediğini belirtmiş, İnal afete hazırlıklı olanların almayanlara oranla acil durum/afete hazırlık durumlarını daha yüksek saptamıştır (22,28). Bireyler afetin ciddi sonuçları olabileceğine inandıklarında afete hazırlığın yıkıcı sonuçları azaltmada faydalı olacağına inanmaktadırlar. Duruma karşı duyarlılıkları ve hazırlığın beklenen faydalarına inanmaları eyleme geçmelerini sağlayabilmektedir.

Çalışmamızda katılımcıların ölçek toplam puan ortalaması 100,824±19,71 olarak bulunmuştur. Ölçeğin kesme noktası bulunmamaktadır. Turan'ın küçük işletmelerde yaptığı çalışmasında acil durum hazırlık puan ortalamaları 10 üzerinden 2,46 ±2,68 puan ortalaması ile oldukça düşük bulunduğu belirtilmiştir (12). İnal'ın çalışmasında toplam ölçek puan ortalaması, 109,12±16,00, Ertuğrul'un

çalışmasında 111.57±12.36, Tan'ın sağlık çalışanları ile yapılan çalışmasında 172,66±19,70 olarak saptanmıştır (14,22,28). Çalışmada ölçek puan ortalaması literatürde modelin kullanıldığı diğer çalışmalara göre düşük bulunmuş ve sonucun literatürdeki çalışmaların sağlık bilimlerinde okuyan öğrenciler ve sağlık çalışanları ile yapılmış olmasından kaynaklandığı düşünülmüştür. Çalışmada toplam ölçek puan ortalaması orta düzeyden yüksek olmasına rağmen, çalışmaya katılanların yalnızca %33,3'ü acil durum/afet çantası hazırladığını, %34,6'sı acil durumlara/afetlere hazırlıklı bulunduğunu ifade etmekte ve ölçek puan ortalamalarının hazır olmayanlara ve hazırlık yapmayanlara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç davranış değişikliğinin puan ortalaması ile uyumlu olduğunu göstermektedir. Afet konusunda bilinçli bir toplum oluşturabilmek için afet farkındalığı ve afete ilişkin hazırlıklı olma davranışı geliştirmek esas unsur olarak görülmektedir.

Kısıtlılıklar

Araştırma İzmir ili içerisindeki işyerlerini kapsadığından ülke genelindeki işletmelere genellenemez. İşletmelerin afete hazırlık durumlarını inceleyen çalışmaların literatürde az olması nedeniyle sonuçların karşılaştırılması sınırlı sayıda çalışmadan elde edilen verilerle yapılmıştır. Bu durum araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

Sonuç

Katılımcıların afete hazırlıklı olma inanç düzeyi puanı ortalamasının üzerinde bulunmuştur. Mezun olduğu okul, bölüm çalışma süresi, işletmenin afete hazırlık durumu ve işletmede yardım planı olması, afet çantası hazırlama durumu, temel afet eğitimi alma durumu ile ölçek puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüş ve ölçek puan ortalamaları daha yüksek saptanmıştır. Afete hazır işyerleri için, eğitimlerin sürekli, gerçek senaryo düzenlemeleriyle sürdürülebilir olması, çalışanların tümünün işletmenin afet planına ilişkin bilgi sahibi olması ve afet durumunda işleyişi uygulayabilir olmaları, bireysel afet farkındalığının işyerindeki afet farkındalığını da etkileyebileceği bu çalışmadan çıkarımlarımız olmuştur.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Bu çalışma herhangi bir finansal destek almamıştır.

Yazar Katkısı: Fikir GK, veri toplaması MBC, veri işlenmesi BNÖÜ, AN, Analiz BNÖÜ, AN, yazıyı yazan GK.

Etik Kurul Onayı: Çalışmamız İzmir Demokrasi Üniversitesi Girişimsel Olmayan çalışmalar etik kurulundan alınmıştır (Karar no: 2020/14-07). Yazarlar araştırma ve yayın etiği kurallarına uyduklarını beyan ederler.

Kaynaklar

1. Alas B, Evcil M. Afet ve Acil Durumlarında Alışveriş Merkezinde Kullanılacak Acil Durum Malzemeleri. OHS ACADEMY. 2018; 1(2), 61-73, 2018 ISSN-2630-578X
2. Çılgın O. İşyerlerinin Afetlere Hazırlığı. Web site. Available at: <http://www.kayaconsulting.com/bilgi-kosesi/blog/isyerlerinin-afetlere-hazirligi> Accessed May 20,2022
3. Perceman D. Workplace preparedness: Planning for the unexpected. Web site. Available at: <https://www.ishn.com/articles/112738-workplace-preparedness-planning-for-the-unexpected> Accessed May 20,2022
4. Türk Toraks Derneği. COVID-19 Pandemi Sürecinde İşçi Sağlığı ve Sağlık Gözetimi, Türk Toraks Derneği COVID-19 E-Kitapları Serisi, Haziran 2020. ISBN: 978-605-06717-3-5
5. The Occupational Safety and Health Administration (OSHA). Guidance on Preparing Workplaces for COVID-19. OSHA 3990-03 2020 Web site. Available at: <https://www.osha.gov/sites/default/files/publications/OSHA3990.pdf> Accessed May 20,2022
6. National Institute for Occupational Safety and Health (NIOSH). Promoting productive workplaces through safety and health research. Web site. Available at: <https://www.cdc.gov/niosh/> Accessed May 20,2022
7. T.C. Sağlık Bakanlığı. COVID-19 Salgın Yönetimi ve Çalışma Rehberi. Bilimsel Danışma Kurulu Çalışması, 17 Kasım 2021.
8. Ateş ZG. Covid-19'un İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliği Konusunda Alması Gereken Önlemlere Etkisi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Hukuk Özel Sayısı. 2020/2;19 (38) (Covid-19 Özel Ek) s.161-179
9. T.C. İç İşleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). Afete Hazır İşyeri. Web site. Available at: <https://www.afad.gov.tr/afadem/afete-hazir-isyeri> Accessed May 20,2022
10. Arabacı H. İşçi İşveren İlişkisi Açısından Koronavirüs (Covid-19) Salgını. Web site. Available at: <https://blog.lexpera.com.tr/isci-isveren-iliskisi-acisindankoronavirus-covid-19-salgini> Accessed May 20,2022
11. Uskun E, Öztürk M, Kışoğlu AN, Sönmez Y. Bir sanayi sitesinde küçük ölçekli işyerlerindeki risk faktörleri ve yaşam kalitesi ile ilişkisi. Turk J Public Health 2015;13(2)
12. Turan M, Kaya AA, Oral V. Küçük İşletmelerin Afet ve Acil Durumlara Yönelik Kurumsal Hazırlıklarının Değerlendirilmesi; Gümüşhane İli Örneği. GÜSB. 2018; 7(1):12-16
13. İnal E. Acil Durumlara/Afetlere Bireysel Hazırlığı Değerlendirmek için Sağlık İnanç Modeli'ne Dayalı Ölçek Geliştirme. 2015. Doktora tezi, Ankara.
14. Tan YF, Meydan AN. Denizli 112'de çalışan sağlık personelinin afete hazırlık durumlarının değerlendirilmesi. Pamukkale Tıp Dergisi. 2022; 15 (1): 107-115 <https://doi.org/10.31362/patd.952835>
15. Nüfus ve Demografi - TÜİK - Veri Portalı. Web site. Available at: <https://data.tuik.gov.tr> Accessed May 20,2022
16. Ogunleye OI, Olusola JA. Evaluating Disaster Preparedness among University Learners: A Study of Ekiti State University, Ado- Ekiti, Nigeria. World Journal of Innovative Research (WJIR). 2019;6(2):83-88
17. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Advancing the nation's preparedness and response for public health emergencies and threats. Erişim T: 24.05.2022 Erişim Adresi: <https://www.cdc.gov>
18. Kalanlar B. Effects of disaster nursing education on nursing students' knowledge and preparedness for disasters. International Journal of Disaster Risk Reduction. 2018; 28: 475-480
19. Martono M, Satino S, Nursalam N, Efendi F, Bushy A. Indonesian nurses' perception of disaster management preparedness. Chinese Journal of Traumatology. 2019; 22(1): 41-46. <https://doi.org/10.1016/j.cjtee.2018.09.002>
20. Şentuna B, Çakır F. A Scale Development Study in Balıkesir Sampling: Disaster Preparedness Scale. İdealkent. 2020; 11(31):1959-1983 <https://doi.org/10.31198/idealkent.728896>
21. Rañeses K, Chang-Richards A, Richards, J, Bubbs J. Using scientific knowledge to inform policy and practice in disaster risk reduction. Measuring the level of disaster preparedness in Auckland. Procedia Engineering. 2018; 212:419-426
22. Ertuğrul B, Ünal SD. Bir Vakıf Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda Öğrenim Gören Öğrencilerin Genel Afete Hazırlıklı Olma İnanç Durumlarının Belirlenmesi. Afet ve Risk Dergisi. 2020; 3 (1): 31-45
23. Gözüm AG, Arslan M. İşletmelerde Afet Yönetimi: Marmara ve Ege Bölgelerinde Bulunan Rafineri ve Petrokimya Endüstrisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma. Gazi İktisat ve İşletme Dergisi (Gazi Journal of Economics and Business). 2017; 3(2): 102-116
24. Uğur A, Işık M. Türkiye'nin Afetlere Hazırlık Politikalarının Toplum Algısı Üzerinden Karşılaştırmalı Analizi: Van-Bitlis İlleri Örneği. Doğ Afet Çev Derg. 2020; 6(1): 98-118, <https://doi.org/10.21324/dacd.542528>
25. Altıntaş M. İşletme Alanında Acil Durum ve Afet Yönetimi İle İlgili Yapılmış Olan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. In book: Acil Durum ve Afet Yönetiminde Multidisipliner Yaklaşımlar I. Baskı. Cengiz S ed. Publisher: Gazi Kitabevi, 2022; 159-176 ISBN: 978-625-8413-55-7
26. Akompab DA, Bi P, Williams S, Grant J, Walker IA, Augoustinos M. Heat waves and climate change: applying the health belief model to identify predictors of risk perception and adaptive behaviours in adelaide, australia. International journal of environmental research and public health. 2013;10(6): 2164-2184. <https://doi.org/10.3390/ijerph10062164>
27. Kocaman Y. 112'de Çalışan Personelin Afete Hazırlık Düzeyinin İncelenmesi: Gümüşhane İli Örneği. 2019. Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane
28. İnal E, Altıntaş KH, Dogan N. General disaster preparedness belief and related sociodemographic characteristics: The example of Yalova University, Turkey. Turkish Journal of Public Health. 2019; 17(1): 1-15. <https://doi.org/10.20518/tjph.381667>